

in de bedoeling van Fabre om het ballet verder te ontwikkelen, en hij zou zich nooit op één lijn zetten met choreografen als Petipa, Fokine, Balanchine en Forsythe. Wat niet wegneemt dat hij voor zowel Forsythes Ballett Frankfurt als het Nederlandse Nationale Ballet choreografisch werk gemaakt heeft en dus wel erkend wordt als theatermaker die iets voor het ballet zou kunnen betekenen.

In interviews getuigt hij van zijn grote bewondering voor Balanchine. Toen Fabre in New York woonde, spendeerde hij menige avond in het theater om Balanchines werk te zien. Ballet is als een taal waarvan we de betekenis niet precies meer weten, maar nog wel kunnen invoelen, omdat de gecultiveerde, westerse hoffelijkheid zich erin vastgebeten heeft. Maar uiteindelijk is een balletesk intermezzo, zeker in een Gesamtkunstwerk als een opera, een iconografische keuze voor Fabre. De betekenis ervan staat niet altijd vast. Soms is het een retorisch gebaar, soms een evocatie van een rituele handeling, soms een gedanst fragment in een verhaal.

Uitvoerders

Stravinski hield net als Balanchine van op maat gesneden tijd en ruimte. Van Stravinski werd gezegd dat hij zijn huis in Californië vol had staan met klokken en horloges. En Balanchine prees Stravinski's dwingende ritmes. In zijn ogen werd het door middel van deze ritmes mogelijk de tijd te overheersen. 'Een choreograaf kan geen ritme uitvinden, hij kan het alleen reflecteren in beweging,' schreef Balanchine in zijn *Festival of Ballet* (1978). Balanchine liet zich leiden door de muzikale structuur. Maar Stravinski heeft zich in samenwerkingen uiteraard ook door de dans laten leiden. Zoals in *Agon* (1957). De twaalf delen van de muziek representeren een serie oude hofdanses die in een 17de eeuwse handboek voor Franse hofdanses verzameld zijn. Het was Stravinski's idee om deze serie als inspiratiebron te gebruiken. En Balanchine werkte het thema van *Agon* uit, wat Grieks is voor wedstrijd, 'agony', worsteling en protagonist. Hij koos twaalf dansers. Getallen klopten, maten en ritmes klopten – *Agon* moest precies zijn, 'als een machine, een machine die denkt'.

Toch zijn de dansers in Balanchines balletten meer uitvoerders dan denkers op het podium. Al het denkwerk was allang verricht vóór het doek opging. En als het zover was, telde alleen nog het tellen en het zo goed mogelijk reconstrueren van hetgeen ingestudeerd was. Het is net of Forsythe zich ook hierin heeft laten uitdagen door Balanchine en heeft willen laten zien hoe dat gaat, denken op het podium. Als een constructie ter plekke tot stand

George Balanchine en Igor Stravinski / Martha Swope